

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Gewoon schoonmaken: de troebele arbeidsrelaties in betaald huishoudelijk werk

Botman, S.J.

Publication date
2011

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Botman, S. J. (2011). *Gewoon schoonmaken: de troebele arbeidsrelaties in betaald huishoudelijk werk*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Inhoudsopgave

<i>Dankwoord</i>	<i>xi</i>
------------------------	-----------

HOOFDSTUK 1.

Huishouden en arbeidsverhoudingen	1
1.1. Persoonlijke diensten: relevante concepten en doel van dit onderzoek.....	4
1.1.1. Afstand en nabijheid in het persoonlijke dienstverband.....	5
1.1.2. Ongelijkheid en uitbuiting.....	7
1.1.3. Stedelijke economieën en ondernemerschap.....	9
1.1.4. Arbeidsrelaties.....	12
1.2. Onderzoeksvragen.....	14
1.3. Methodologie.....	16
1.3.1. Kwalitatief en explorerend onderzoek.....	16
1.3.2. Werven van respondenten.....	18
1.3.3. Het interviewen en overig veldwerk.....	20
1.3.4. De analyse.....	23
1.4. Opbouw van het boek.....	25

HOOFDSTUK 2.

Een onzichtbaar leger verzorgers	27
2. 1. Dienstboden en de burgerij.....	29
2.1.1. De burgerij.....	29
2.1.2. De dienstboden.....	30
2.1.3. Het dienen.....	33
2.1.4. De omgang met elkaar.....	34
2.1.5. Regulering en institutionalisering.....	36
2.1.6. Het einde van het dienstbodeberoep.....	38
2.1.7. Kenmerken van het verleden.....	38
2.2. Huisvrouwen en arbeidsmarktparticipatie van vrouwen.....	40
2.2.1. Huisvrouwen en het ‘moderne’ huishouden in Nederland.....	40
2.2.2. Toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen.....	43
2.2.3. De opkomst van de dienstensector.....	44
2.2.4. De combinatie van zorg en arbeid.....	45
2.2.5. Kenmerken uit de tijd van het huisvrouwenmodel.....	49
2.3 De huidige markt van huishoudelijke werk.....	50
2.3.1. De verzorgingsstaat, arbeid, zorg en huishoudelijk werk.....	51

2.3.2. Migratie, verzorgingstaten en huishoudelijk werk	54
2.3.3. Wat is huishoudelijk werk?	56
2.3.4. De vraagkant op de huidige markt	59
2.3.5. De aanbodkant op de huidige markt	62
2.3.6. Regulering en institutionalisering	64
2.3.7. Kenmerken van de huidige markt	69
2.4. Concluderend: verleden en heden van huishoudelijk werk.....	71

HOOFDSTUK 3.

‘Mijn zus zei dat je hier veel geld kan verdienen.’ Huishoudelijk werkers in Amsterdam ...	73
3.1. Hedendaagse huishoudelijk werkers in de literatuur.....	73
3.2. Wie zijn degenen die betaald huishoudelijk werk verrichten?	78
3.2.1. Nationaliteit.....	78
3.2.2. Leeftijd, kinderen en sekse.....	81
3.2.3. Opleiding en arbeidsverleden.....	83
3.2.4. De kenmerken van huishoudelijk werkers samengevat.....	85
3.3 Migratie	86
3.3.1. Migratiepatronen	87
3.3.2. Binnenkomen en verblijven in Nederland	90
3.3.3. Migratie en betaald huishoudelijk werk samengevat	92
3.4 Dagelijks leven.....	93
3.4.1. Wonen.....	93
3.4.2. Werktijden en vrije tijd.....	96
3.4.3. Sociale netwerken	98
3.4.4. Het dagelijks leven van huishoudelijk werkers samengevat.....	99
3.5. Motieven om betaald huishoudelijk werk te verrichten	100
3.5.1. Economische motieven	100
3.5.2. Betaald huishoudelijk werk uit gebrek aan alternatieven	106
3.5.3. Sociale motieven	107
3.5.4. Motieven voor huishoudelijk werk samengevat	108
3.6. Concluderend: huishoudelijk werkers in Amsterdam	110

HOOFDSTUK 4.

‘Mijn Pannenset is nog als nieuw’. Het uitbesteden van huishoudelijk werk	113
4.1. Werkgevers in de literatuur: drie benaderingen.....	114
4.2. Wie zijn degenen die huishoudelijk werk uitbesteden?.....	116

4.2.1. Nationaliteit, gezinssamenstelling, leeftijd	116
4.2.2. Opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie	117
4.2.3. Wonen.....	121
4.2.4. Kenmerken van de werkgevers samengevat	122
4.3. De organisatie van het ‘moderne’ huishouden	123
4.3.1. Huishoudelijke taakverdeling	123
4.3.2. Het uitbesteden van huishoudelijke en zorgtaken.....	128
4.3.3. De organisatie en uitbesteding van het huishouden samengevat	134
4.4. Motieven voor het uitbesteden van huishoudelijk werk.....	136
4.4.1. Reproductie van uitbestedingspatronen	136
4.4.2. Individuele motieven voor uitbesteding.....	139
4.4.3. Motieven voor uitbesteden samengevat	150
4.5. Concluderend: het uitbesteden van huishoudelijk werk.....	151

HOOFDSTUK 5.

‘Ik doe thuis schoonmaakwerkzaamheden voor u’ De organisatie van de markt van betaald huishoudelijk arbeid.....	153
5.1. De zoektocht.....	154
5.1.1. Starten door werknemers	155
5.1.2. Werven door werkgevers.....	170
5.1.3. Vertrouwen en netwerken.....	181
5.2 De arbeidsvoorwaarden vaststellen.....	184
5.2.1. Het eerste contact	185
5.2.2. Prijsonderhandelingen.....	187
5.2.3. Bepalen van uren en taken.	191
5.2.4. De verschillende belangen	196
5.3. Conclusies over de organisatie van de markt.....	197

HOOFDSTUK 6.

‘Ja koffiedrinken ja.’ De economie van huishoudelijk werk.....	201
6.1. Enkele theoretische noties van arbeidsrelaties.....	202
6.2. De economie in het huishouden	205
6.2.1. Arbeidsinhoud	206
6.2.2. Secundaire arbeidsvoorwaarden.....	211
6.2.3. De spanning privédomein-werkplek	217
6.2.4. Aanwezigheid van de werkgever en additionele communicatie	225

6.2.5. Zakelijk of persoonlijk vormgeven van de arbeidsrelatie	232
6.3. Afstand en nabijheid in het huishouden	234
6.3.1. Drie kenmerken van de persoonlijke dienstverlening	235
6.3.2. De rol van huishoudelijk werker	237
6.3.3. De rol van werkgever	242
6.3.4. Werknemers en werkgevers: instrumentaliteit en ongemak	246
6.4. Conclusies over de werkvloer	248

HOOFDSTUK 7.

Autonomie en zakelijkheid in huishoudelijk werk	251
7.1.1. De ontwikkeling van uitbesteden: van status naar noodzaak?	253
7.1.2. Huishoudelijk werkers: autonomie of afhankelijkheid?	254
7.1.3. Werkgevers: calvinisten en luxe paarden	256
7.1.4. Vertrouwen, netwerken en flexibiliteit	258
7.1.5. De mate van zakelijkheid in werknemerschap en werkgeverschap	259
7.2. Contextualisering van de onderzoeksbevindingen	262
7.3. Slotbeschouwing: gemak of ongemak van betaald huishoudelijk werk.	264

Voetnoten	276
------------------------	------------

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst voor huishoudelijk werkers	267
Bijlage 2: Vragenlijst voor de werkgevers	270
Bijlage 3: Overzicht van respondenten A: huishoudelijk werkers	273
Bijlage 4: Overzicht van respondenten B: werkgevers	274

Literatuurlijst	278
------------------------------	------------

Samenvatting	285
---------------------------	------------

Summary	293
----------------------	------------